

В. Левинський

ВІДОКРЕМЛЕННЄ ::: ГАЛИЧИНИ :::

Ціна 12 ц.

25 за \$2.50; 100 за \$8.00; 250 за \$16.00

Монтреал 1917.

НАКЛАДОМ П.В. ГИНЦІ. В ДРУКАРНІ НОВИЙ СВІТ.

NOWYJ SWIT, BOX 1051, MONTREAL, QUE. CANADA.

DK508

.9

G35

L32

1917

P. # 4 *

890901

Відокремленне Галичини.

Дня 5. падолиста 1916 р., рівночасно з прокля-
мованнем Франц Йосифом I. і Вільгельмом II, не-
залежної польської держави з польських обшарів
Росії занятих військами центральних держав, в ме-
жах, поки що не означених, появилсь відручне
письмо австрійського монарха, зановідаюче відо-
кремленне Галичини. Головний уступ сього письма
такий:

„Я тому мою волею, в хвилі, коли повстас
нова (польська) держава, рівнобіжно з сею подією
даю Галичині право, в повній мірі самостійно по-
рядкувати свої краєві справи, о скільки се є в зго-
ді з її приналежністю до державної цілости та до-
зріваннем сеї цілости і тим самим запоручити на-
селенню Галичини його національний і господар-
ський розвиток”.

Те, проти чого австрійські Українці вели від
1848 р. боротьбу не на жите, а на смерть, стаєть
ся фактом. Бо нема найменшого сумніву, що „во-
ля” суверена габсбурської монархії стане в парля-
ментарній дорозі законом. А щоби оцінити як слід,
як в „конституційній” австрійській державі пово-
дять ся її керманичі з цілим народом, треба прига-
дати, в який спосіб прийшло до проголошення ви-
ше згаданого цісарського відручного письма. Тут
маємо з одного боку публичну заяву голови укра-

Інського парламентарного клубу, д-ра Костя Левицького, з котрої довідуємо ся, що австрійський президент міністрів граф Штірк, завсїгди давав українській парламентарній репрезентації як найбільш рішучі заяви що до подїлу Галичини на дві національні відмежні і автономні території, польську і українську (останнім разом зложив він таку заяву 10 жовтня с. р.), а з другого відповідь паслїдника вбитого шефа австрійської внутрішньої політики, д-ра Кербера, дану делегації українських парламентарних послів, що явились у нього з протестом проти проголошення „відручного письма“, в якій він заявив, що справу відокремлення Галичини застав він при обняттю свого уряду як докопаний факт. Значить, в справі наміру монарха Австрії і його правительства, відокремити Галичину, не тільки не було ніякого порузуміння з представниками українського народу, але про сей намір навіть не повідомлено їх. Так отже одурено просто три і шів мільоновий український народ Галичини а в додатку, наче з вдячності за його лояльність супроти держави в сій війні і за надзвичайні жертви його в ній, копнено.

Даремно шукати за прикладом в історії, що нагадував би подібне пониження і нещасте, яке спало на український народ Галичини. Нічим тут Седан! Аджеж в полон попав весь народ — не наслідком побідного оружя ворога! Ним розпорядилсь так, як в часах панщини розпоряджував ся пан зі своїм рабом.

Щоби зрозуміти значіння і наслідки катастрофи, які вона веде за собою для Українців, треба пригадати читачеві найважливіші дані й факти з акції Поляків за відокремленням Галичини.

Вона почалась з самого початку конституційної ери в Австрії.

В рр. 1848-1867, коли то в Австрії укладалось конституційне життя і доконувалась її перебудова, Поляки уживали всіх заходів щоби не допустити до якого небудь політичного значіння Українців як в державі, так і в Галичині.

В змаганнях народів Австрії за її перебудову, боролась між собою два принципи: національно-етнографічний і територіяльно-коронних країв. Особливо сильною була ця боротьба в першому австрійському Державному Сеймі, що розпочав свої наради 22. лютого 1848 р. у Відні, а після жовтневої революції перенісся до Кромержа, де радив від 22. XI. 1848 до 4. III. 1849. В сеймі виступали австрійські Українці (єпископ Яхимович від „Головної Руської Ради“) з енергічним домаганням поділу Галичини на польську й українську частини. Змагання ці однак не мали успіху, не зважаючи на те, що новаятні депутанти інших націй заявилися і промовляли в Кромержській комісії за поділ Галичини (Кавіч, Паляцкий, Рігер, Пічкас, Рац). Побідили Польки, в ім'я яких Смоляка і Земялковський переконували про існування українського народу, вважаючи українську мову за діалект польської. В Кромержській конституційній комісії ухвалено внесок, який би стільки зміняв до теперішній стан, що „Королівство Галичини з Бу-

ковиною" розділено на два окремі коронні краї. Ніякої зміни що до Галичини не вносить так зв. октронована конституція з 4 чарта 1849. Донева цісарський патент з 29. вересня 1850 (міністерство Баха) задержував вправді існування окремого коронного краю „Галичини й Володимирії з князівствами Освенцім і Затор і вел. князівством Краківським", але ділив сей край на три округи правління (Regierungsgebiete): краківський, львівський і станіславівський. Кожен округ мав окремий свій сейм (сеймову курію) а Краківський Виділ, до якого кожен сейм посилає по 5 своїх делегатів, був виконуючим органом всієї краківської репрезентації. Як бачимо, патент сейм значно пішов на стрічу українським домаганням, хоч їх знов не задовольняв. Він в кожному разі обмежував впливи і власть обох народів та хоронив Українців перед польською майоритарією. Однак не довго могли тішити ся Українці сьм успіхом. 31. грудня 1851 знесено конституцію в цілій державі та привернено абсолютизм. А в 10 літ пізніше, коли керманічем держави став заїлий ворог Українців, граф Аґенор Голуховський, Поляки віднесли вже повну побіду. Цісарський динльом з 20. жовтня 1860 клав на основу перебудови держави автономно-федералістичний принцип. „Королівство Галичини" творило окремий коронний край з широкими автономними краями. Сей стан що до Галичини задержувала так зв. дуалістична конституція з 21. грудня 1867, що удержалась досі а яка ділила державу на два комплекси країв: австрійських, в котрій домінуюче становище заняли Німці і угорських, в котрих такеж

становище принаю Мадьярам. На папері уявляла ся конституція рівноправність всіх народів Австро-Угорщини, в дійсности dokonувала їх поділ на пануючі і поневолені. Крім Німців і Мадярів пануючим народом ставали Поляки. Конституція віддавала їм під їх фактичне панування Українців в Галичині. В цьому отверто признав ся австрійський уряд, заявляючи в 1867 р. устами міністра Бейста отєї памятні слова: „Полпнасть ся Полякам як домашню справу, на скільки Україні мають істнувати”.

Від 1867 р. починасть ся друга фаза в акції Поляків за відокремленієм Галичини. Забезпечивши собі неподільність коронного краю „Галичини і Володимирії” та ставши його фактичними панами, вони з одного боку старають ся використати всі здобуті права а з другого змагають до повного відокремлення Галичини. Як розуміли Поляки се своє домагання, показує нам се так зв. „галицька резолюція”, ухвалена галицьким сеймом дня 24, вересня 1868. Для важности її, позволимо собі навести повний текст її:

„Сейм заявляє на основі § 19 краевого статуту*), що орґанізм монархії, утворений основними державними законами з 21, грудня 1867 подає нашому краю стільки законодатної й адміністрацій-

*) § 19. краевого статуту звучить: „Сейм є покликаний і 1) радить і ставить внески і а) про оголошені загальні закони й урядженя що до їх особливого впливу на добро краю і б) на виданні загальних законів, уряджень, яких вимагають потреби й добро краю; 2) видавати оречення про всі предмети, що до яких уряд завязав його ради.

ної самостійности, скільки йому належить ся з огляду на його історично-політичну минулість, окрему національність, ступінь цивілізації й територіальний обем, через що не відповідає ані бажанням національного розвитку та його умовам, ані дійсним потребам краю і довше тривання такого стану, викликаючи загальне невдоволення, мусить шкідливо вплинути на розвиток нашої провінції й добро цілої монархії.

„Сойм ставить на основі § 19 краєвого статута отсей внесок:

Королівству Галичини й Володимирії з вел. князівством краківським признаєть ся національну автономію в розмірах, відповідних його потребам та особливим краєвим відносинам а перш за все:

1. Сойм буде виключно рішати про спосіб виборів до Державної Ради.

2. Галицька соймова делегація буде брати участь в нарадах Державної Ради тільки в справах спільних съому королівству з іншими частями монархії, заступленими в Державній Раді.

3. Отсі права, на скільки вони відносять ся до королівства Галичини й Володимирії з вел. князівством Краківським будуть вилучені згід означеної основним державним законом компетенції Державної Ради і по думці § 12. того закона перейдуть під компетенцію сойму: а) урядженне про торговельні палати і торговельні органи: б) законодавство про кредитові й асекураційні інституції, банки й каси онцадности з виїмком карткових банків: в) законодавство про право приналежности: г) устанавленне основ навчання що до народних шкіл і

гімназій, далі законодавство про університети; д) законодавство карно-судове і карно-поліційне, як також цивільне і гірниче; з) законодавство про основи організацій судових і адміністраційних властей і) закони, які мають бути видані для переведення основних державних законів про загальні права громадян, про судейську й виконуючу власть і які там є покликані; к) законодавство в справах, що відносять ся до обовязків і відносин нашого краю супроти інших країв монархії; л) громадське законодавство без обмежень, які випливають із статті 4. основного державного закону з 21. грудня 1867 про загальні права громадян.

4. Для покриття коштів адміністрації й судівництва, віроісповідань і просвіти, публичного безпеченства і земельної культури в Галичині буде виділена з державного скарбу до розпорядимости сойму сума відповідаюча дійсній потребі і що до подробиць ужиття виїнята з під компетенції Державної Ради.

5. Добра, приналежні до королівства Галичини й Володимирії з вел. княз. Краківським, т. зв. камеральні, будуть влучені як власність краю до краевого фонду.

6. Сільні копальні королівства не можуть бути без дозволу сойму ані продані, ані заміняні, ані обтяжені.

7. Королівство Галичини й Володимирії з вел. княз. Краківським дістане свій власний Найвисший Судовий і Касаційний Трибунал.

8. Королівство дістане відповідальне перед соймом краєве правительство в справах внутрішньої

адміністрації, судівництва, просвіти, публичного безпеченства і земельної культури, як також краевого міністра в радї корони”.

„Резолюцію” сю можна вважати за максимальну програму Поляків що до Галичини, якої здійснення дає їм повний суррогат польської державности в рамках австрійської держави.

Вправді, вона ніколи не стала законом, хоч о се горячо побивали ся Поляки. Так в 1871 р. коли посол Грохольський поновив її в австрійському парламенті, підчас дебати над ним, дня 5. мая виступило міністерство Гогенварта з правительственным проектом відокремлення Галичини. Проект одначе впав. Але Поляки потрапили обійти парламент і в дорозі чи то цісарських розпорядків, чи секретних умов з урядом і короною, успіли зреалізувати много важних пунктів висше наведеної „галицької резолюції”. Знаємо тільки найважніші. Так 5. червня 1869 видано для Галичини правноязикові постанови. Вони впроваджували у внутрішній службі краю і в зносінах з властями, урядами й судами (крім війська) польську мову. В 1871 р. іменував у перше цісар в радї корони з поміж Поляків так зв. „міністра без портфелю”, відомого під иншою, хоч неправильною назвою „польського міністра для Галичини”. Іменованне його завсїгди повторювано при зміні кождочасного міністерства. Сей міністер мав стояти на сторожі польських інтересів в кождочаснім державнім правительстві. Коли додамо до того, що найвисший австрійський урядник в Галичині, що сидів в львівській „палаті під кавками” був завсїгди іменований з поміж Поляків і як муж

довіря та езекутор волі Поляків був дійсно польським королевятком в Галичині, то можна сказати, що вже в початках 70 рр. мин. століття, Поляки, здобувши головні основи краєвої автономії, були абсолютними панами краю. Галичина стала дійсно польською провінцією австрійської держави.

А все таки „*kwestya rusińska*” відбирала галицькій Польщі спокійний сон. Всі її змагання до колонізації і польонізації української частини краю розбились остаточно о консерватизм українського мужика. І якже-ж польська шляхта могла спокійно спати, коли вони бачили, що українське село почало що раз сильніше гомоніти і показувати своє невдоволене з існуючого стану річий?! Коли від часу так зв. кровавих баденівських виборів не було року, щоб в боротьбі українських мас за свої людські права не лялась кров і не падали труни?!. Розвиток „українського питання” в Галичині загрожував на правду „*polski stan posiadania*” в її східній частині. Українське національне відродження грозило дійсно зірвати сю штучно й насильно сконструовану будівлю, відому під назвою „*Autonomii kraju*”. Виборча реформа до галицького сойму з 1913 р., що давала можливість Українцям впровадити в соймі третину послів сойму, дозволяла їм не допустити до ухвали ні одного закона, некористного для українського народу. В ній здобули Українці важне й успішне оружје в боротьбі своїй за поділ Галичини. Не судилось одначе їм користати з сього оружја. На перешкодї сьому станула світова війна.

Для Поляків настала та хвиля, про яку мріли

їх діди та батьки, їх національні поети-пророки, що повинна була принести їм незалежність. Станули вони на висоті завдань сеї хвилі. Позбулися-ж своїх історичних помилок, що привели їх батьківщину до упадку? Зрозуміли-ж вони потребу миру з „братнім народом“, історичні взаємини котрих будять стільки кровавих спогадів.

Даремно шукати дотичної відповіді на сї питання. Виставляючи постулат відбудовання польської держави в історичних межах, тим самим опреділили вони своє становище до українського народу. В австрійських Українців не вигасли ще традиції давньої шляхоцько-езуїтської Польщі! Надто свіже в їх памяти столітнє панування в Галичині! Коли отже перед їх очами станула ся страшна мара історичної Польщі, що мала стати дійсністю, стало ясным, що вони мусіли всіма силами боронитись перед претенсіями Поляків.

На чім же основували вони свої права до панування над українським народом?

На своєму історичному праві — українські землі (східна Галичина, Волинь, Поділля, Київщина) належали колись до Польщі і на тому, що після їх твердження, Українці є неспосібні до власного політично-державного життя. В дипломатичних своїх заходах, в тайних доносах до правительств центральних держав, в усій своїй пресі, в цілій повені брошур і книжок на польській і німецьких мовах, польські учені, політики, публіцисти, дипломати старали ся представити український народ як сирі, темні, етнографічні маси, без історичних традицій, без культури, які можуть бути

тільки матеріалом для чужих державностей.

Булоб ще пів біди, якби вони на сьому обмежувались.

Ні. Їм забажалось раз на завсїгди вирівнати свої політичні рахунки з австрійськими Українцями. То що сталось з їх вини на початку війни, переходить всі межі, дозволені в боротьбі культурного народу проти другого. Ми не знаємо, що хотїли досягнути Поляки, коли в другій половині серпня 1914 кинули вони в своїй пресї на весь український народ обвинуваченне в державній зраді супроти Австрії. Які се мало наслідки, не трудно догадатись. По селах і місточках східної Галичини виростали цілі алеї шибениць, на яких повисли тисячі повішених невинних жертв, головно українських селян. Тюрма Австрії наповнилась українськими арештантами, між якими не бракло сивоволосих старців, ні маленьких дітей. Ніхто не міг ся встеричи перед підозріннями й доносами. Був час, коли українська мова вважалась просто мовою зради. Ми не знаємо, чи дійсно прислужили ся Поляки сим дїявольським вчинком справі своєї батьківщини. Належить зазначити, що проти ганебної тровлі в польській пресї не підніс ся ніякий протест з боку Поляків. Ми одно тільки знаємо. Сї шибениці станули вже як окровавлене марево між обома народами на шляху їх будучности.

В результаті усеї української політики Поляків появилось відоме нам відручне письмо Франц Йосифа I.*), що в значній мірі реалїзує постулат

---

*1) Правительство наше предложение в справі відокремлення Галичини буде прийняте без найменшого сумніву ав-

польських партій. (Воно явилось наслідком їх формальних переговорів з Австро-Угорщиною: з австрійським урядом переговорював в імені поляків бувший міністер, др. Білінський а з угорським відомий лідер польських соціалістів посол Дашинський.)

Австрійські Українці понесли ганебну поразку.

* * *

В мирний час акт австрійського монарха спричинив би формальну революцію серед українських мас в Галичині. Під нинішню воєнну пору маси її прийняли цісарське відручне шєсьмо зі зловіщою мовчанкою. В Галичині не могло відбутись ні одно публичне віче для запротестовання проти акту. За те в політиці австрійських Українців викликав він цілу кризу. На нї виявилась вона в тому,

---

австрійським парламентом. Більшість німецьких партій „ліво-німецький національний союз“, християнські соціали, вєспітміци будуть голосувати за відокремленням, за яким вони вже заявили ся. Загалом треба сказати, що серед Німців не виключаючи й німецьких с. д. є сильна тенденція, позбути ся „українського питання“, чи то через відданє Українцїв під „опіку“ Полякам, чи в разї потреби й Росїї. Проти відокремлення Галичини, треба сподіватись, будуть Чехи й Словінці, які без галицьких послів в парламенті будуть здані на ласку й неласку Німців.

що президія українського парламентарного клубу, др. Кость Левницький і Микола Василько, зголосили свою резигнацію. Наслідком цього прийшло до реорганізації клубу на базі безумовної дисципліни. На чолі „української репрезентації“, до якої ввійшли не тільки послы австрійського парламенту, але й члени палати панів і послы соймові станула „опозиція“ (голова відпрезидент австрійського парламенту, посол Романчук, його заступник — посол Петрушевич і др. Лев Бачинський, секретар — др. Льонгін Цегельський). Зрезигнувала теж корпоративно президія так зв. „Української Національної Ради“ — організації, що востала зараз на початку війни, яка об'єднувала всі укр. політичні партії. Посол Василько загалом відкофав ся з політичного життя.

Протест „української парламентарної репрезентації“ з дня 7.XI. 1916 р. проти відокремлення Галичини вартій того, щоб навести його в цілости:

„Наша рідна земля — читасмо в ньому (читусмо за віденською Neue Freie Presse) — українське королівство Галичини і Володимирії припала австро-угорській монар-

хії на засаді дідичних прав габсбурьської династії. Через пізніше прилучення польських обшарів великого князівства краківського і князівств Затора і Освенціма, сполучено два національно — і історично різні краї в один коронний край, чим створено в штучний спосіб основу для панування польської більшості над українським народом.

Український народ Австрії ніколи не признав сеї єдності коронного краю, на против, завжди протестував торжественно і рішучо проти свого, обстоюючи непохитно натуральне своє право до самоуправи своєї національної території.

Заповіджене відокремлення Галичини нарушує як найбільше історичні а також вже здобуті права українського народу і віддає четвертий що до величини народ австрійської держави під необмежене панування його національного противника.

Українська нація не признає ніколи відокремлення Галичини під польським пануванням та не зречеть ся права на самоуправу своєї національної території і створення окремого українського краю в рамках Австрії”.

Торжественний протест видала теж Українська Національна Рада.

В хвилі коли пишемо отєї рядки, не маємо змоги зареєструвати інших прояв кризи, які безперечно мусіли проявитись, а які повнійше характеризувалиб ревізію в політиці австрійських Українців.

В самій річч, поява відручного цісарського листа в справі відокремлення Галичини означає повне банкруцтво тої політичної лінії австрійських Українців, що є загально відомо під назвою „австрійської орієнтації“. Здасть ся нам, що нема українського політика в Австрії, котрий міг би себе ще манити ілюзіями що до „визвольної“ ролі сеї держави супроти українського народу.

Що „австрійська орієнтація“ збанкрутувала серед Українців, на се час найкращий доказ публичний лист посла М. Василька до Костя Левницького, оголошенні в Neue Freie Presse. Австрійський патріотизм сього політика ніхто не зважить ся поставити під сумнів. Його-ж треба оважати за одного із головних практичних реалізаторів політики „австрійської орієнтації“. В сьому листі, (з дати Берлін 10.XI.

1916) повідомляючи про свою резигнацію із заступника голови „Української Національної Ради“, заявляє він, що сьо „Раду“ покликано до життя на початку війни як орган визвольних змагань австрійських Українців а в виду появи цісарського письма в справі відокремлення Галичини, ся організація не має рації існування.

Жаль тільки, що сталося се за пізно, коли українська земля (східна Галичина) в руїнах а її народ переживає тільки одні муки після тих великих ран, фізичних і моральних, та страшних ударів, які завдала йому сучасна війна.

Як кожда орієнтація, так і „австрійська“, корінила ся в політичній слабості українського народу, що живе в Австрії. Були важні причини, що сприяли поширенню її. Як головну треба добачувати в ненормальному становищі українського народу в Росії. Українці з над Дністра, Полтви й Сяну жили просто надіями, що прийде остаточно день волі для їх братів з над Дніпра. І чим більше відчували вони пристрастне бажання стати вольним народом і чим більше відчували свою безсильність, тим більше звязували вони всі свої

надії з тою державою, в якій вони все так знайшли кращі умови боротьби за свої права і будучність і в якій користувались релятивною свободою.

Але й тут мусли вони не тільки конкурувати з Поляками, але всіма силами боронитись проти їх плянів створення „Великої Польщі“. Конкуренції сеї Уїнци не видержали.

Се не вперше обманула Австрія раїнцив! В 1848 р., коли престол Габсбургів хитався під ударами революції, австрійські Українці були найвірнійшою ного когортою і підпорою, здобуваючи собі ганьблячу назву „Тирольців Сходу“. Вони рахували на вдячність Австрії а дос. уживались того, що в 1867 р. та сама Австрія віддала їх на поталу Полякам. а сама історія повторилась тепер, в часі сучасної війни. Мало того. Австрія, ідучи на зустріч польським домаганням, рішила зовсім не рахуватись з українським народом і трактувати його per non est. Чим же супроти сього являлись всі успішні заходи австрійського правительства використувати „українську справу“ в боротьбі своїй проти Росії — а вона її знаменито використала!—

як не одною ганебною провокацією?

Нам можуть сказати, що зі головним жерелом нещастя, яке стало на український народ Галичини, треба шукати в некорисній для Австрії воєнній конюнктурі, яку добре вміли використати Поляки. Таке пояснення можна розуміти, або ні. Але воно в кождім разі не оправдує кроку Австрії супроти Українців. Навпаки, воно показує тільки, що популярне гасло „визволення малих народів” в сучасній війні в устах великих, імперіялістичних держав являється звичайнісіньким осламом. Перші Українці впали його жертвою, але вони не будуть останніми. В їх положенню знайдеться ще не один недержавний народ.

Та акт з 5.XI. 1916 р. має ще в одному напрямі не маловажне значіння. Він означає повне банкруцтво політики лоялізму українських міщанських партій взагалі. *)

Можна мати ріжкий погляд на те, чи і на стільки міщанські партії поневоленого народу повинні узалежнювати себе від

*) Роблячи сей закид українським міщанським партіям, не хочу тим самим висловити в додатковому світі подітвбу й тактику української соціалдемократії Австрії. Навпаки, мушу признати, що вона в часі війни не тільки йшла в рух з соціалізмом, але була реакційною.

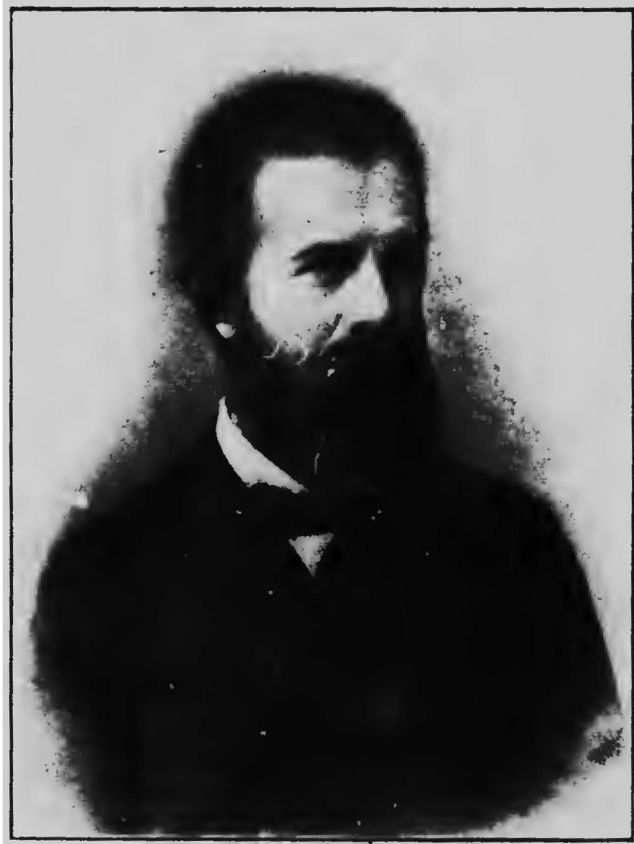
правительства держави, що являється її гнобителем. Безперечно річ, що міщанські партії не можуть піти проти власної своєї природи. Вона тягне їх завжди туди, де вони сподіваються своїми вислугами, без затрати енергії на масову боротьбу, добитись як найбільше концесій. Але стаючи навіть на своїй погляд, треба сказати, що важкі концесії, які можуть мати перевагу вартість, дають ся правительствами тільки тоді, коли за ними партіями стоять маси і коли в кожній хвилині можуть до них відкликатись.

Ми дуже добре розуміємо надзвичайно важке становище провідників української політики в Австрії в часі війни. Много обставин утруднювало се становище: військова диктатура і метерніхівський режим графа Штірца, антиукраїнська акція Польяків, неможливість впливати на маси ввиду втрати частини української території Галичини і ввиду цензури, перед якою блідне французька і російська, внутрішні боротьби і інтриги в українському таборі, що в 99 % мали особистий підклад а які вказали повну незрілість політичну Українців в так важкий момент і брак полі-

тичного виховання тих „діячів”, що причинялись до безчечення українського імені, і т. д. Але все те не може оправдати ніяк сеї політики рабства без застережень провідників української політики в часі війни супроти австрійського правительства, яка, ніде правди діти, була тільки консеквенцією цілого курсу політики українських міщанських партій, що датуєть ся з 1909 р.

Перед наслідками „політики поклонів, крутіїства, понівеско-адвокатської еквілібристики“ перестерігав колінь неб Драгоманів українських народовців. „Ідїть в народ... — кликав він в 80 рр. — то потім явитесь і в офіціальних інституціях парламентських як сила а не як лякеї і жебраки, явитесь масою а не одиницями!” Пересторога Драгоманова виїшла тільки на добре українським народовцям.

Не можна сказати, щоб на довго перед війною не відзивалсь подібні голоси перестороги перед сею політикою льоялізму, хочби з боку проф. Грушевського. Але його голос був голосом воїюючого во пустинї. В кращім випадку бачено в нім максімалізм *Prinzipienreitera*, в гіршім недотенність аматора в політніці.

Михайло Драгоманів.

„Ідїть в народ — то потім явитесь як сила — явитесь масою, а не одиницями”.

Може бути, що отверезення вже насту-
пило. Бо тільки так можна розуміти зазив
в укр. пресі в ревізії української політики
і отсих кінцевих слів протесту Української
Національної Ради проти відокремлення
Галичини: „українська нація, в своїх змага-
ннях, задовольнити практичні потреби на-
роду як також досягнути національно-полі-
тичні ідеали, мусть рахувати тільки на
власні сили, при чому належить оцінюва-
ти кождохасне політичне становище тве-
резо і на підставі реальних фактів та іе-
тнующих відносно фактичних сил”.

*   *   *

Знова, в сій злій годині для українського на-
роду зявив ся перед ним геній руїни України.
Наче змія вкрадаєть ся в зболілу душу Українця,
крадькома кидаючи в неї зерно зневіри: яким шля-
хом тепер вам йти? де шукати помочі?

О, як мучило се питання розпуки душу вели-
кого Богдана після катастрофи під Берестечком?!
Як мусів давити він свій біль, щоб легше зробити
той розпачливий крок, що мав такі фатальні нас-
лідки для українського народу... .

Або возьмім політику австрійських Українців
після 1848 р., коли Австрія зрадила „Тирольців
Сходу” й віддала їх на ласку й не ласку Полякам.
Чи-ж не розпука зродила тоді серед більшости то-

дїшної української інтелігенції погляд: „волимо радше втонути в російському морі, як згинути в польському болоті“? Навіть такий чільний коріфей українського національного відродження з 40 рр. ХІХ ст. як товариш і друг Маркіяна Шанкевича, Яків Головацький перейшов в так зв. москофільський табір... А за ним много, много інших..

Ми не знаємо, що принесе нам сучасна війна. Будучність найблизша перед нами закрити.. Але те все, що вже тепер діється довкола нас, ізза нас, але без нас, — таке зловіще для нашого народу.

Чи повторить ся історія „фатальних помилок“? Чи повстане у нас справдішнє, українське „пово-часне москвофільство“? Адже-ж над поширенням його вже працюють в деяких півтральних краях нечесні люди.

Не хочемо бути пророками.

На одно тільки звернемо увагу. Австрійська Україна завсїгди свої відроджуючі й життєві соки черпала з російської України. Питанне, що з нею станеть ся, вважаємо другорядним сунроти кардинального питання: чи і як скоро прсзріють селянські і робітничі маси на російській Україні. Тут весь секрет розвязки „українського питання“ взагалі. Отверто треба сказати, що володарем душ сих мас є кождий, тільки не передова фаланга українського національного відродження, українська інтелігенція в широкому розумінню сього слова. Ті, що бажають сї маси піднести на найвишні шаблі прогресу — вони нині являють ся ще чужинцями для сих мас. Не рівна є отже боротьба їх з всякими претендентами до сих мільонових незрячих

мас. Але ми ні на хвилину не сумніваємось, в чию користь покінчить ся боротьба. Кінець її буде днем воскресення із мертвих великого народу, нині забутого, негованого, погорджуваного й оплюваного.

В часи важкого перелому серед українсько-галицького суспільства в 80 рр. мин. ст. виступив неб. Франко зі своїми товаришами з гаслом:

„Лупайте сю скалу!“ Скалу мертвецького сну українських мас та байдужности, нікчемности й подлости інтелігенції, що вийшла з тих мас і живе його коштом!

два авторітети визнавали сі маси тоді: бога на небі і цісаря на землі. Інтелігенція їх була їм чужа. Вона за малими виїмками балакала тоді по польськи й соромила ся сих мас. Треба було надмірної любови до них, яка горіла в серці Франка і його товаришів, треба було повного самовідречення, щоб піти сим „каменярьським шляхом“. Якже-ж до непізнання змінилась галицька Україна після двох десятків років сеї важкої праці над відродженнем українських мас!...

„Лупайте сю скалу!“ Се гасло в слухний час пригадано на російській Україні. Шлях який веде через його, свобідний від всяких орієнтацій, він хоронить кожного від всяких ілюзій і помилок, але він тернистий і вимагає великих жертв.

Щож? Без мук, терпінь і великих жертв неможлива воля нашого народу!

Genève 20.XI. п. ст. 1916.

ЧИТАЙТЕ і ШИРІТЬ

Видання Бібліотеки „Новий Світ”!

До тепер вийшли і продають ся ось такі книжочки:

Ч. 1.	Червоний Кобзар, (збірник найкрасших ц. робітничих пісень і поезій) (вичерпано)	
Ч. 2.	Е. Гуцайло: Конець Світа	10
Ч. 3.	Наш Прометей. З нагоди сотих уродин Т. Шевченка. Збірка статей. З 5 образками.	10
Ч. 4.	Червоний Кобзар, друга збірка найкрасших робітничих пісень і поезій з (3 образками)	10
Ч. 5.	Давид Едельштат: Американський Робітник. Сценічна картина з американського робітничого життя, в трох відслонах	10
Ч. 6.	Робітнича Читанка	15
Ч. 7.	П. Ляфарг: Біблія Капіталіста	10
Ч. 8.	І. Г.: Гори трупів і море крови та сліз	5
Ч. 9.	” Золото і нужда в Америці	5
Ч. 10.	Мей Вуд Саймонс: Жінка і соціяльне питане	10
Ч. 11.	Дамьян Бориско: Соціалізм а Релігія	15
Ч. 12.	І. Ван ден Брінк: Важне Питане	5
Ч. 13.	Робітнича Читанка. Часть II.	10
Ч. 14.	В. Левинський: Відокремленне Галичини	12
	Календар „Новий Світ“ на рік 1915	15
	Календар „Новий Світ“ на рік 1917	30

ПЕРЕПИСНІ КАРТКИ:

1. Новий Світ. — 2. Е. Гуцайло. — 3. Відділ Укр. Соц. Дем Пар. в Монреал. Поодинокі по 3

* * *
Робітничий Календар на рік 1913 25
Гумористичний Календар на рік 1913 25
15 чисел „Доброї Новини“ з 1913 року \$1.50
ГРОШІ І ШІСЬМА ПОСЛАЙТЕ НА АДРЕСУ:

NOWYJ SWIT

Box 1051, Montreal, Que., Canada.

Книгарням і кольтортерам великий рабст.

ДРУКАРНЯ „НОВИЙ СЬВІТ”

ВИКОНУЄ

всякі друкарські роботи, як: оголошення, тікети, коверти, книжки і т. п. гарно і точно по уміркованій ціні.
: : На провінції виконує сейчас. : :

Заходіть на 173 Clarke St. Монреал

Письма шліть на адресу:

NOWYJ SWIT, Box 1051, Montreal, Canada

ЧИ ВИ Є ПЕРЕДПЛАТНИКОМ „НАРОДНОЇ ВОЛІ”?

Коли ще сеї часописі не передплачуєте, то зачіпть передплачувати сейчас.

„НАРОДНА ВОЛЯ” є одною з найбільших українських часописий в новім і старім краю.

„НАРОДНА ВОЛЯ” виходить три рази тижнево — вівторок, четвер і суботу.

„НАРОДНА ВОЛЯ” подає цікаві новини американські, краєві, суспільно-наукові розвідки і все, що дотичить житя українського робочого народа в Америці і на Україні.

ПЕРЕДПЛАТА ВІНОСИТЬ:

До Канади і Старого краю на рік . . .	\$3.50
на пів року . . .	\$1.75
В Злучених Державах на рік	\$3.00
на пів року	\$1.50

Гроші враз з замовленем висилайте на адресу:

НАРОДНА ВОЛЯ, 524-530 OLIVE ST., SCRANTON, PA., U. S. A.

